

Rymns samhällsdebatten vid ett bibliotek som vill locka rika mecenater? En manifestation mot Israels behandling av Palestinas befolkning tar plats utanför Vancouvers centralbibliotek i början på juli.

Jakten på pengarna

Folkbiblioteket är en offentlig plats där det inte ska spela någon roll hur rika eller fattiga användarna är. Det är också en plats där den bekväma nöjesläsningen och den skavande samhällskritiken ska stå sida vid sida. Men vad händer med det när donationer från privatpersoner blir en viktigare inkomstkälla för bibliotek, frågar sig Charlotte Högberg med utgångspunkt i en aktuell Nordamerika-resa.

Text och foto: Charlotte Högberg

Utanför Vancouvers centralbibliotek sitter fyra personer på knä och läser högt från varsitt papper som ligger på stenbeläggningen framför dem. Med nedböjda huvuden förmedlar de vittnesmål från Gaza. Runt omkring dem står meddemonstranter med plakat. De flesta går bara förbi demonstrationen men några av dem som är på väg till biblioteket, eller bara råkar passera den öppna platsen i hörnet av Homer Street och Robson Street, stannar upp och lyssnar. Vad är det som gör att samhällsdebatten ofta tar plats kring biblioteket?

Ibland anklagas litteraturen, såväl som andra kulturella uttrycksformer, för att vara eskapistisk. Att det skulle innebära en flykt undan verkligheten att hänge sig åt läsning, en

trevlig stund bortom den inte lika trevliga vardagen. Men oavsett om det är Tolkien, Hosseini eller Alakoski som berättar så öppnar kulturen världar, utvidgar tolkningsramar och kan föda diskussion och reflektion. Att gå in i en annan värld än sin egen vardag kan handla om en flykt från något men också om en resa till någon annans verklighet. Det ger en möjlighet att sätta sig in i någon annans situation, oavsett om den tar rum bland bergen i Midgård, Kabuls gator eller huslängorna på Fridhem. Kulturen är en plats för glädje, kravlös förströelse, utveckling, kunskap, debatt, utmaning, reflektion. Engagemang. Det är en plats där nöjesläsning och tv-spel möter samhällsinformation till allmänheten. Det är

det som gör biblioteket till en plats för samhällsdebatt, men viktiga faktorer för samtalet och reflektionen är att biblioteket är en offentlig plats och en plats du kan befinna dig på utan att vara tvungen att konsumera, där tillgången till litteratur och information inte kostar för användarna och ekonomiskt vinstintresse inte är styrande. Det är något som tryggar att biblioteket kan vara en plats för engagemang och diskussion. Detta är något som kanske tas för givet.

Biblioteket i Vancouver har information på en mängd olika språk och bedriver ett stort arbete för att verka inkluderande för alla användare. Ändå är det något som får mig att känna att vissa användare värderas högre än andra – den virtuella väggen med namn. På många bibliotek i Kanada och USA möts besökarna någonstans av en donor wall, en virtuell eller fast vägg fylld av namn på personer, stiftelser och företag som har donerat större summor till biblioteket. Flertalet av besökarna kommer nog aldrig att få se sitt eget namn där.

Det här är såklart inget nytt fenomen, Andrew Carnegie gav pengar till att bygga över 2500 bibliotek, de flesta av dem i områden han hade personlig anknytning till. I tider då de offentliga medlen till biblioteken minskar blir privata donationer en viktigare inkomstkälla för biblioteken i USA. Frågan är hur de privata donationerna påverkar dem. Biblioteket i West Palm beach bytte 2012 namn till Mandel Public Library of West Palm Beach efter en donation på fem miljoner dollar från Mandel Foundation. Om du donerar tillräckligt mycket till Seattle Public Library bjuds du in till en privat träff med en känd författare. Har du inte lika mycket att ge bort kan du ändå köpa till dig att till exempel få förtur till utförsäljningar av böcker och vissa evenemang. Liknande upplägg finns på många bibliotek. Detta äventyrar möjligheten för människor att delta på lika villkor. Har du inte råd blir du en andra klassens låntagare. För det handlar om klass och kapital. En kan också fråga sig hur detta fiskande efter pengar på längre sikt påverkar bibliotekens integritet och bibliotekets möjlighet att vara en plats för samhällsdebatt, hur det påverkar den offentliga platsen. Det finns mängder av artiklar som berör hur bibliotek ska bli bättre på att få donationer, med råd som att enbart göra projekt som tilltalar donatorer och att anlita högt ansedda kampanjledare för att bearbeta rätt personer och rätt företag som kan bli donatorer. "When Surveying your community, never underestimate women with wealth." skriver till exempel Lee Price i tidskriften *Public Libraries* år 2011.

Bibliotek på många håll runt om i världen tar emot donationer och det är ofta en nödvändighet för dess existens, men det borde det aldrig vara för folkbibliotek. Denna internationella fråga närmar sig Sverige. I det omdiskuterade strategidokumentet "The darling library" för Malmö stadsbibliotek var ett förslag att biblioteket skulle göra det möjligt att börja ragga pengar från privata sponsorer och fonder. I IFLA:s folkbiblioteksmanifest står det: "Folkbibliotekets samlingar och tjänster ska inte vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur eller för kommersiella påtryckningar." Frågan är om det möjligt att upprätthålla det och

samtidigt vara beroende av donationer från företag, stiftelser och privatpersoner. Kommer samhällsdebatten alltid att vara välkommen om biblioteken samtidigt vill locka till sig pengar från den ekonomiska eliten?

Bibliotekets vänner. "Vancouver Public Library is a destination, a community, a facilitator, a resource, an innovator and an enabler. And free – always free." skriver biblioteket på sin hemsida. Men för att åtnjuta sådant som rabatt i bibliotekets bokhandel, rätt att delta i kommittéer och i speciella programpunkter måste låntagaren vara betalande medlem i Friends of the Vancouver Public Library och uppmuntras att arbeta ideellt på biblioteket. För den som vill få sätta sitt namn på det nya planerade digitala labbet på biblioteket gäller det dock att bidra med mycket mer än så.